

Za Freudove teorije ni bilo nikakršne znanstvene podlage. Znanstveniki ne izvajajo zapletenih trditev kar tako, brez trdne osnove; predlagajo le najpreprostejšo možno hipotezo, ki govori o opazovanem pojavu, in s pomočjo poskusov ugotavljajo, ali hipoteza zdrži. Nobena izmed Freudovih »razlag« ni bila eksperimentalno preverjena, predvsem zato ne, ker po naravi niso bile primerne za eksperimente. Ker so bile bolj literarne kot znanstvene narave, jih že v osnovi ni bilo mogoče spodbijati. To je po Popperju osnovna značilnost psevdoznanosti. Psevdoznanosti se ne odkriva, ampak se jih izumlja. Žal je pomembnejšim psevdoznanostim, kakršni sta psihoanaliza

ali komunizem, lastno nesrečno nagnjenje, da se hitro sprevržejo v religije. Privlačijo na tisoče vernikov, ki v njih vidijo odgovor na vse svoje probleme; imajo svoje kanone togih dogem, svoje duhovniške hierarhije, svoje svetnike in mučenike; in vse brez izjeme naredijo konec koncev precej več škode kot koristi.

Kljub tem kritičnim ugotovitvam je treba reči, da je imel izjemni duh Sig-munda Freuda velikanski vpliv na razmišljanja in poglede dvajsetega stoletja, ki je brez dvoma primerljiv z vplivom Karla Marxa. Ali je bil ta vpliv v celoti dobrodejen, je že drugo vprašanje.

Prevedla Maja Kraigher

Brati ali ne

Henry Miller

Posledica mojega neselektivnega branja v šestdesetih letih je ta, da si zdaj želim brati vse manj in manj. (Težko uresničljiv cilj!) Z vsako pošto prispe kup nenaročenih knjig, od katerih večine niti ne pogledam. Če bi bil dovolj pameten in bi sledil zgledu svojega mladostnega prijatelja Roberta Hamiltona Challaomba, bi verjetno danes bolje zaznaval, imel krepkejšo telo in prodornejši intelekt. Mislim, da sem pojasnil v *Kozorogovem povratniku*, kako me je ta prijatelj poučil, povsem nehote, o umetnosti branja. Vse do tridesetega leta sam ni prebral več kot tri knjige (Whitman, Thoreau, Emerson). Nikoli nisem srečal nikogar, ki bi znal toliko izčrpati iz knjig ali ki bi

čutil tako majhno potrebo po tem, da se sklicuje nanje. Iztisniti vsako kapljo soka iz knjige je umetnost, skoraj tako velika kot pisanje samo. Ko se je naučiš, bo ena knjiga opravila delo stotih.

Ne obžalujem toliko vpliva slabih kot vpliva povprečnih knjig. Slaba knjiga deluje na bralca pogosto enako stimulatивно kot t. i. dobra knjiga. Pravim »tako imenovana«, ker v resnici verjamem, da nihče ne more drugemu govoriti o tem, kaj je dobra in kaj slaba knjiga – zanj. Po drugi strani pa ocenjujem povprečno delo, ki je za večino nas vsakodnevna hrana, kot škodljivo zato, ker ga proizvajajo avtomati za avtomate. In med nami so avtomati, ki predstavljajo večje tveganje za družbo kot kriminalci.

V svoji knjigi sem razglabljal o ideji, za katero kaže, da je bila popolnoma zanemarjena ali spregledana. Re-

kel sem, da bi moral človek začeti z branjem svojih sodobnikov. Izobraževalni sistem pa je povsod zgrajen na zgrešenem prepričanju, da bi moral mladi človek najprej vedeti vse o tistem, kar je privedlo do sedanosti, in šele nato začeti. Ne morem si zamisliti nič bolj nesmiselnega, neuporabnega in obsojanja vrednega. Ne preseneča, da premorejo t. i. odrasli tako malo izvirnosti, domišljije in skoraj nobene prožnosti. Preseneča pa me, da vsi ne znorimo, preden postanemo polnoletni.

Ko pomislim, kaj pomeni poznati literaturo zgolj svoje lastne dežele, se zgrozim. Da ne omenjam časa, ki je potreben za to, da si pridobimo osnove znanja o umetnosti, religiji in filozofiji. Kako dobro se spomnim dneva, ko sem študij obesil na klin! (Predavanja sem poslušal samo tri mesece.) Odločila je Spenserjeva *Faerie Queene*. In ta obsežna epska pesnitev je še zmeraj obvezno branje v učnem načrtu vsakega kolidža! Pred kratkim sem se spet nekoliko poglobil vanjo; hotel sem se prepričati, da pri svoji presoji nisem naredil usodne napake. Priznati moram, da se mi je tokrat zazdela celo neumnejša kot takrat, ko sem bil osemnajstletni zelenec. Govorim, da se razumemo, o »pesniku pesnikov«, kakor ga imenujejo Angleži. Kakšna slaba imitacija Pindarja!

Ne, ni me sram priznati, da sem se od svojih prijateljev s ceste naučil več, dosegel globlje razumevanje literature kot od vseh pedagogov, s katerimi so natrpani naši hrami učenosti. Šola nam nikoli ni zagotovila odprtega foruma, kjer bi lahko svobodno in zavzeto razpravljali o knjigah in avtorjih,

ki so nam bili všeč. To me spominja na naš t. i. demokratični sistem. Volimo le za osebe, ki so nominirane – osebe, ki jih normalno inteligenten človek ne bi želel videti na oblasti.

Toda morda je tisto, kar so kritiki v celoti spregledali, neliterarni značaj mojih eskapad na področju branja. Vsa zmeda in zbrka, ki tako iritira moje kritike, je v resnici bistvo moje zgodbe. V kakšno korist so nam knjige, če nas ne vodijo nazaj k življenju, če nas ne pripravijo do tega, da zaživimo strastneje in intenzivneje? Iskanje knjige, kot nekateri dobro vemo, nas včasih zadovolji bolj kot samo branje.

Kar želim na kratko povedati, je to, da knjiga, tako kot vse drugo, pogosto služi le kot pretveza za tisto, kar v resnici iščemo. Knjige, ki so nam jih priporočili naši učitelji, nas – če sežemo po njih v pravem trenutku – lahko privedejo do zelenega cilja, a le kako bi lahko predvideli takšno srečno naključje? Če pa nam te knjige – v mislih imam zaklade literature, ne ceneno branje – pridejo v roke, preden smo pripravljene nanje ali ko smo siti in naveličani ali pa so nam vsiljene, so posledice lahko katastrofalne. Če je »odprta cesta« način, kako naj bi potovali skozi življenje, velja to tudi za branje. Naj bo pustolovščina! Naj se zgodi! Že tako vsak dan doživimo preveč stvari, ki nam otežujejo življenje.

Kar vsi upamo, ko sežemo po knjigi, je to, da bomo srečali človeka, ki nam je soroden po duši, da bomo doživeli tragedije in užitke, ki si jih sami zaradi pomanjkanja poguma ne upamo izzvati, da bomo sanjali sanje, ki bi nam življenje naredile bolj halucinatorno; morda tudi to, da bomo

odkrili življenjsko filozofijo, ki bi nam bila pomoč v težavnih situacijah in preizkušnjah, s katerimi se srečujemo na vsakem koraku. Zgolj povečati našo nalogo znanja ali povišati našo kulturalnost – kar koli že to pomeni – se mi zdi brez vrednosti. Raje bi videl, da človek postane kriminalec, če se ne zna udejaniti drugače, kot da se vse bolj zakopava v knjige.

Morda pa je največ, kar lahko pridobimo z branjem knjig, želja, da bi znali zares komunicirati s soljudmi. Zares prebrati knjigo pomeni prebuditi se, obnoviti zanimanje za ljudi, ki nas obkrožajo, še posebej tiste, ki so nam v vsakem pogledu tuji. Nikoli doslej nismo bili priče tolikšni poplavi knjig in hkrati tako drastični ravnodušnosti do problemov drugih, tako majhni sposobnosti pomisliti na koga ali za koga kaj narediti.

Na splošno moram reči, da sem našel boljše ljudi – v vsakem pomenu besede – med nekultiviranimi kot med kulti-

viranimi osebami. Najstrašnejše zločine zagrešijo vsak dan tisti, ki so imeli prednosti pri izobraževanju. Težko je reči, da z dviganjem bralne zavesti delamo iz ljudi boljše državljane.

Knjiga ni nič boljša in običajno niti tako dobra kot skala, drevo, divja zver, sled oblaka, val ali senca na steni. Mi, ki produciramo knjige, nismo hvaležni knjigam, ampak tistemu, kar nas sili k pisanju: zemlji, zraku, ognju in vodi. Če ne bi bilo skupnega izvira, iz katerega črpata oba, tako pisec kot bralec, ne bi bilo knjig. Svet brez knjig – bi to res bila katastrofa? Ali si ne bi še vedno znali sporočati svojih radosti in svojih odkritij z govorno besedo? Če bi se vrnil na raven govora, nam ne bi bilo treba iztrebljati gozdov, maličiti podobo pokrajine, onesnaževati zrak in otopevati duš in teles tistih, ki nam skušajo zagotoviti duševno in duhovno hrano v obliki knjig.

Prevedla Janina Curk

